

[इंग्रजीमध्ये टंकलिखित न्यायनिर्णयाचा मराठीमध्ये अनुवाद]

[१९९६] १ एस.सी.आर. १०१७

केसर सिंग आणि इतर

विरुद्ध

साधू

जानेवारी २९, १९९६

[न्या. के. रामास्वामी आणि न्या. जी. बी. पट्टनाईक]

पंजाब कस्टम (आव्हान देण्याचा अधिकार) कायदा, १९२० - १९७३ चा सुधारणा कायदा -
कलम ७ - प्रकरण अधिकारक्षेत्राच्या मुळाशी गेल्यावर अंमलबजावणीतील हुकुमाचा दुरुस्ती
कायदा - असा निर्णय दिला की, अपीलीय न्यायालयाने हुकूमनामा पारित करताना दुरुस्ती
कायदा लागू असल्याने, हा हुकूमनामा निरर्थक होता.

दर्शन सिंग वि. राम पाल सिंह, एआयआर (१९९१) एससी १६५४, यावर भिस्त ठेवली.

दिवाणी अपील अधिकारिता : दिवाणी अपील क्रमांक ३१९१/१९९६.

पंजाब व हरियाणा उच्च न्यायालयाने दिनांक ३०.१.९२ रोजी सी.आर. क्र. ३३०/१९९२ मध्ये पारित केलेल्या न्यायनिर्णय व आदेशावरून.

अपीलकर्त्यासाठी - एम. आर. शर्मा आणि प्रेम मल्होत्रा.

न्यायालयाचा आदेश पुढीलप्रमाणे पारित करण्यात आला :

अनुमती दिली.

बदली पक्षकार दाखल करण्यास मंजूरी दिली.

प्रतिवादीला बजावणी झाली असली तरी तो वैयक्तिकरित्या किंवा वकिलांमार्फत हजर होत नाही. आम्ही अपीलकर्त्यातर्फे उपस्थित वकीलांचे म्हणणे ऐकले आहे. उत्तरवादीने सन १९७८ अपीलकर्त्याकडून जमिनीचा ताबा वसूल करण्यासाठी, सन १९२४ मध्ये नथु नावाच्या व्यक्तीकडून प्रथेच्या आधारे सांपार्श्विक म्हणून मिळवलेल्या घोषणापत्राच्या आधारे दावा दाखल केला. त्यांचे असे प्रकरण आहे की, अपीलकर्त्याने रुलियाकडून मालमत्ता खरेदी केली होती जी परप्रांतीय व्यक्ति नांम नाथूची आहे आणि प्रथेनुसार तो सर्वात जवळचा सांपार्श्विक होता आणि या वेगळेपणाचे विचारपूर्वक समर्थन केले गेले नाही. अपिलावर न्यायचौकशी न्यायालयाने खटला फेटाळून लावला. आरएसए क्रमांक २४१६/७९ मध्ये दुसरे अपील फेटाळण्यात आले. अंमलबजावणी करताना अपीलकर्त्याने असा युक्तिवाद केला की, नंतर केलेल्या दुरुस्तीद्वारे रूढ अधिकार काढून घेण्यात आला असल्याने, न्यायचौकशी न्यायालयाने दिलेला हुकूमनामा निरर्थक

ठरतो. तो अर्ज नकारार्थी होता आणि ३० जानेवारी १९९२ च्या आदेशात उच्च न्यायालयाने ही दुरुस्ती फेटाळून लावली. त्यामुळे विशेष अनुमतीद्वारे हे अपील दाखल करण्यात आले आहे.

हा वाद अजून सुटलेला नाही. या न्यायालयाने दर्शन सिंग वि. राम पाल सिंग, एआयआर (१९९१) एससी १६५४ मध्ये पंजाब कस्टम (आव्हान देण्याचा अधिकार) कायदा, १९२० च्या कस्टमरी अधिकारावर सुधारणा कायदा १९७३ च्या अंमलबजावणीचा विचार केला आणि असा निर्णय दिला की:

“वरील तत्वे तसेच मूळ कायद्याच्या तरतुदी, उद्देश आणि कारणांचे निवेदन आणि सुधारणा कायद्यातील तरतुदी आणि या पंजाब उच्च न्यायालयाचे आणि या न्यायालयाने दिलेले निर्णय या सर्वांचा विचार करून आमचे असे मत आहे की, सुधारणा कायद्याने सुधारित केलेल्या मुख्य कायद्यातील कलम ७ पूर्वलक्षी आहे आणि प्रलंबित कार्यवाहीला लागू आहे. या न्यायालयाच्या उजाकर सिंग वि. धन्ना सिंग, दिवाणी अपील क्रमांक १२६३/१९७३ मध्ये दिनांक २८-११-१९८६ रोजी आणि उधमसिंग वि. तरसेम सिंग, दिवाणी अपील क्रमांक ११३५/१९७४ मध्ये दिनांक १५-७-१९८७ रोजी पारित केलेल्या न्यायनिर्णयांवर पुनर्विचार करण्याची गरज नाही.

युक्तिवादादरम्यान असे दिसून आले की, काही अपीलकर्त्यांना हिंदू कायद्यांतर्गत अलगीकरणाविरुद्ध लढण्याचा अधिकार असू शकतो. हे अपील फेटाळल्यानंतर असा कोणताही दावा कायद्यात योग्य ठरेल का, अशी शंका व्यक्त केली जात आहे, कारण प्रधान कायद्यातील अधिकार हा वैधानिक अधिकार होता जो आता काढून घेण्यात

आला आहे. या प्रश्नाचे उत्तर पंजाब कायदा आणि प्रधान कायदा संमत झाल्यावर काय झाले यावर अवलंबून असेल. पूर्वीपासून चालीरीती जपल्या गेल्या आणि नंतरच्या काळात अलिप्ततेच्या विरोधात लढण्याचा रूढ अधिकार नियंत्रित झाला, यात शंका नाही. हे पुढील विश्लेषणावरून स्पष्ट होईल.

तथापि, निकाल निश्चित करण्यासाठी विधिमंडळाचा हेतू आणि कायद्यातील तरतुदी काळजीपूर्वक तपासून घ्याव्या लागतील. "एखाद्या प्रथेचे अस्तित्व आणि वैधता मान्य करणारा संसदेचा कायदा पूर्वी या प्रथेचा फायदा झालेल्या व्यक्ती किंवा व्यक्तींच्या वर्गाच्या बाजूने नवीन वैधानिक अधिकार निर्माण करण्यासाठी कार्य करू शकत नाही. अशा कायद्याचा परिणाम केवळ प्रथा म्हणून प्रथेच्या वैधतेला मान्यता देण्याचा असू शकतो, कायद्याने उच्च शीर्षकात प्रथा विलीन न करता".

तात्कालिक प्रकरणात आमचे असे मत आहे की, प्रथा ही पंजाब कायदे कायदा आणि प्रधान कायद्याद्वारे निश्चित आणि नियमन केले गेले आणि दुरुस्ती कायद्याद्वारे ते काढून टाकण्यात आले. प्रथेचे उच्च वैधानिक अधिकारात रूपांतर व्हावे म्हणून प्रथेच्या आधारावरच कोणताही कायदा संमत करण्यात आला नाही. त्यामुळे दुरुस्ती कायद्याद्वारे ही प्रथा संपुष्टात येण्यापूर्वी किंवा नंतरही हिंदू कायद्यांतर्गत पक्षकारांचे अधिकार अबाधित राहतील आणि हिंदू कायद्यानुसार जेथे अलिप्ततेची चाचणी घेतली जाते तेथे निर्णयाचे राज्य प्रदान करेल. न्या. रॉबर्टसन, यांनी दया राम विरुद्ध सोहेल सिंग, ११० पीआर (१९०६) ३९० मध्ये असे निरीक्षण नोंदवले होते की, कलम ५

अंतर्गत सर्व प्रकरणांमध्ये पंजाब कायदा, तो असे म्हणणाऱ्या व्यक्तीवर आहे, एखाद्या विशिष्ट प्रकरणाच्या संदर्भात प्रथेनुसार शासन केले जाते, हे सिद्ध करण्यासाठी की तो इतका शासित आहे, वैयक्तिक कायद्याद्वारे नाही, आणि पुढे विशिष्ट प्रथा काय आहे हे सिद्ध करण्यासाठी. रीतिरिवाजाच्या बाजूने कलमाने तयार केलेले कोणतेही गृहितक नाही; उलट जेव्हा प्रथा प्रस्थापित होते, तेव्हाच तो निर्णयाचा नियम ठरतो. अब्दुल हुसेन खान वि. बीबी सोना डेरो, (१९१७) ४५ इंड एपी १० (१३) - एआयआर (१९१७) पीसी १८१ पृ.१८३) मध्ये प्रिव्ही कौन्सिलने या निरीक्षणांना मान्यता दिली. सालिंग राम वि. मुन्शी राम, [१९६२] १ एससीआर ४७० = एआयआर (१९६१) एससी १३७४ या खटल्यात या न्यायालयाने याचा पुनरुच्चार केला आणि म्हटले की "जेथे पक्षकार हिंदू आहेत, तेथे हिंदू कायदा प्रथम लागू होईल आणि जो कोणी हिंदू कायद्याशी विसंगत प्रथा सांगेल त्याला सिद्ध करावे लागेल...."

वरील स्थिती लक्षात घेता, अपीलकर्त्याला अंमलबजावणीसाठी असलेल्या हुकुमनाम्याच्या निष्पादनासाठीचा मुद्दा उपस्थित करण्याचा अधिकार नाही हे विद्वान न्यायाधीशांचे मत योग्य नाही कारण अपीलीय न्यायालयाने हुकूमनामा देताना दुरुस्ती कायदा लागू होता आणि म्हणून वरील हुकूमनामा निरर्थक आहे. जेव्हा हे प्रकरण अधिकारक्षेत्राच्या मुळाशी जाते, तेव्हा तो अंमलबजावणीतही उपस्थित केला जाऊ शकतो, असा प्रस्थापित कायदा आहे. अशा परिस्थितीत उच्च न्यायालयाने अपीलकर्त्याचे पुनरीक्षण फेटाळून लावून ते देखील असे नमूद करून की, निरर्थकतेचा मुद्दा उपस्थित करण्यास हक्कदार नव्हते, हे योग्य नव्हते. या कायदेशीर स्थितीच्या

पार्श्वभूमीवर हे प्रकरण नव्या आदेशासाठी उच्च न्यायालयाच्या अंमलबजावणी न्यायालयाकडे सोपविण्याचा कोणताही हेतू साध्य होत नाही.

त्यानुसार, अपील मंजूर केले जाते. खालील न्यायालयांचे आदेश रद्दबातल केले जातात. परिणामी, दरखास्त याचिकाही फेटाळण्यात येत आहे. खर्चाबाबत आदेश नाहीत.

अपील मंजूर.

X-X-X-X-X-X-X

अस्वीकरण

या न्यायनिर्णयाच्या मराठी भाषेतील या अनुवादाचा वापर हा पक्षकारास त्याच्या तिच्या मातृभाषेमध्ये त्याचा अर्थ समजून घेण्यापुरताच मर्यादित राहील आणि त्याचा इतर कोणत्याही कारणाकरता वापर करता येणार नाही तसेच इंग्रजी भाषेतील न्याय निर्णय हाच सर्व व्यावहारिक आणि कार्यालयीन वापराकरिता विश्वसनीय असेल आणि तोच त्यातील आदेशाच्या निष्पादन आणि अंमलबजावणी करता वैध मानला जाईल.

X-X-X-X-X-X-X